

Utredning om risikoforhold i den norske fiskeflåten relatert til åpenhetsloven

FHF prosjekt 901920, gjennomført av Stakeholder (januar-juni 2024)

Full rapport, samt verktøy er fritt tilgjengelig på www.stakeholder.no

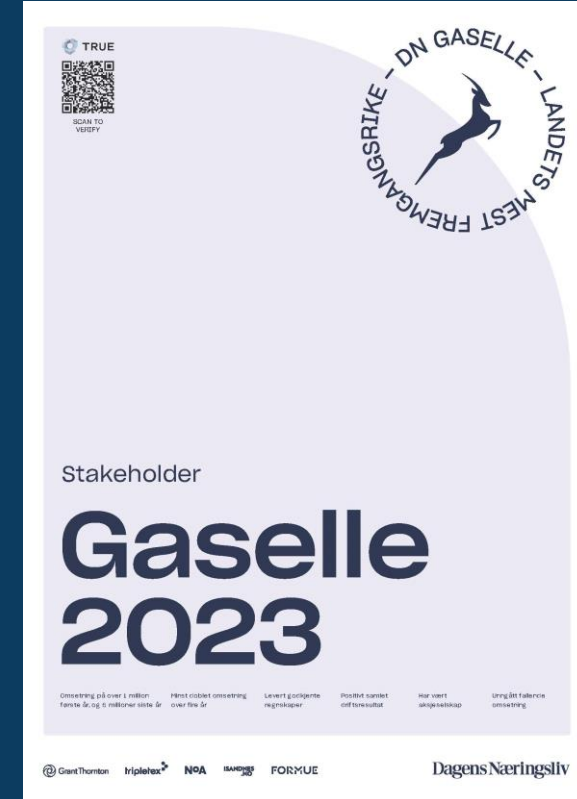
Om Stakeholder

Stakeholder har jobbet med bærekraft siden 2009. Selskapet har vokst fra to til syv rådgivere i løpet av de siste to årene, drevet av et økende behov for utredninger, rådgivning, rapportering og kommunikasjon innenfor klima, miljø og sosial bærekraft.

Les om oss på www.stakeholder.no

Våre rådgivere har bakgrunn fra departement, konsulentvirksomhet, media, privat næringsliv og interesseorganisasjoner.

Vi kombinerer kunnskap om bærekraft med faglig tyngde innen politikk, økonomi, strategi og kommunikasjon.

Utredning
og analyse

Ledelses-
rådgivning

Ramme-
vilkår og
påvirkning

Bærekraft
siden
2009

Stakeholders rådgivere i dette prosjektet

Prosjektleder

Kristin Holter

Senior partner

Kristin@stakeholder.no

Prosjektmedarbeider

Linnea Holter
Thompson

Seniorrådgiver

Linnea@stakeholder.no

Kvalitetssikring og kommunikasjon

Svein Thompson

Senior partner

Svein@stakeholder.no

Bakgrunn for prosjektet

- Åpenhetsloven trådte i kraft 1. juli 2022
- Loven stiller en rekke konkrete krav til større virksomheter om håndtering av arbeidsforhold og menneskerettigheter i egen virksomhet og i leverandørkjeden.
- Loven har ringvirkninger: selskaper som ikke omfattes kan måtte svare på spørsmål om arbeidsforhold og menneskerettigheter, fordi dette er informasjon som etterspørres av deres kunder.

Prosjektnummer: 901920

Startdato: 02.01.2024

Sluttdato: 30.06.2024

FHF-ansvarlig: Rita Naustvik, Fagsjef – fiskeri - Oslo

Ansvarlig organisasjon: Stakeholder AS

Prosjektleder: Kristin Holter,
grunnlegger og senior partner i Stakeholder AS

Forventet nytteverdi – hva kan rapporten brukes til?

- Å etterleve lovkrav er en **plikt**.
- Forbrukertilsynet kan gi selskaper som ikke imøtekommer lovens informasjonskrav (styreberetning; svare på spørsmål) **tvangsmulkt**.
- Bedriftens **relasjon til viktige kunder**: For å etterleve åpenhetsloven må store virksomheter stille krav til sine leverandører.
- Felles **innsikt i leverandørkjedens (potensielle) utfordringer** legger dessuten grunnlag for felles prosjekter med forbedringer av arbeidsforhold i leverandørkjeden som mål.

Rapportens innhold

1.Delrapport

- Risiko egen virksomhet
- Typiske risikofaktorer og dokumentasjonskrav

2.Delrapport

- Risiko leverandørkjede
- Risikobildet og typiske risikofaktorer

3.Delrapport og vedlegg

- Beste praksis
- Hvordan gjennomføre aktsomhetsvurderinger, inkludert verktøy for prioritering av risiko
- Hvordan skrive styrets redegjørelse og svare på løpende henvendelser

Referansegruppen

Navn	Organisasjon
Gerd Kristoffersen	Norges Råfisklag
Ask Økland	Pelagisk Forening
Henriette Skaar	Norges Fiskarlag
Helge Kittilsen	Bluewild AS
Susanne Giske	Fiskebåt
Rita Naustvik	FHF

Referansegruppens rolle

- Bidra til at prosjektet gjennomføres i samsvar med prosjektets mål, tidsplan og økonomiske rammer og bidra til at prosjektet får størst mulig relevans og verdi for sjømatnæringen.
- Referansegruppen har en rådgivende rolle i prosjektet.
- Bistå prosjektet faglig og være diskusjonspartner før omfattende endringer besluttet og igangsettes.
- Kan foreslå endringer i prosjektet dersom dette kan styrke prosjektets relevans og verdi.
- Referansegruppen skal også bidra til evaluering av prosjektet med hensyn på blant annet måloppnåelse og næringsnytte.

Gjennomføring og metode

Analyse av data fra intervjuer og offentlige kilder

Intervjuer

- Intervjuobjekter fra ulike deler av bransjen: arbeidsgiverorganisasjoner, arbeidstakerorganisasjoner, større rederier, mindre fartøy (sjark), andre interesseorganisasjoner, leverandører til bransjen
- Referansegruppen og intervjuobjekter har anbefalt nøkkelpersoner til intervju
- Semistrukturerte intervjuer med intervjuguide, men med åpent format

Offentlig tilgjengelig informasjon

- Informasjon, rapporter, nyhetssaker, kampanjer fra myndigheter
- Internasjonalt anerkjente kilder og rapporter
- Mediesaker
- Selskapers rapportering på bærekraft og åpenhetsloven

Nytteverdi og anvendelsespotensial

Hvordan bruke funnene i rapporten?

Risikokartlegging

Overordnet beskrivelse av risikobildet for den norske fiskeflåten.

Grunnlagsinformasjon virksomheter i bransjen kan benytte for å danne et bilde av *potensiell* negativ påvirkning i egen virksomhet og i leverandørkjeden.

Grunnlag for retningslinjer

Informasjon fra risikokartleggingen kan gi grunnlag for hvilke temaer som bør dekkes i etiske retningslinjer til et selskap i bransjen.

Retningslinjene bør inneholde hvilke temaer som selskapet forplikter seg til å følge opp.

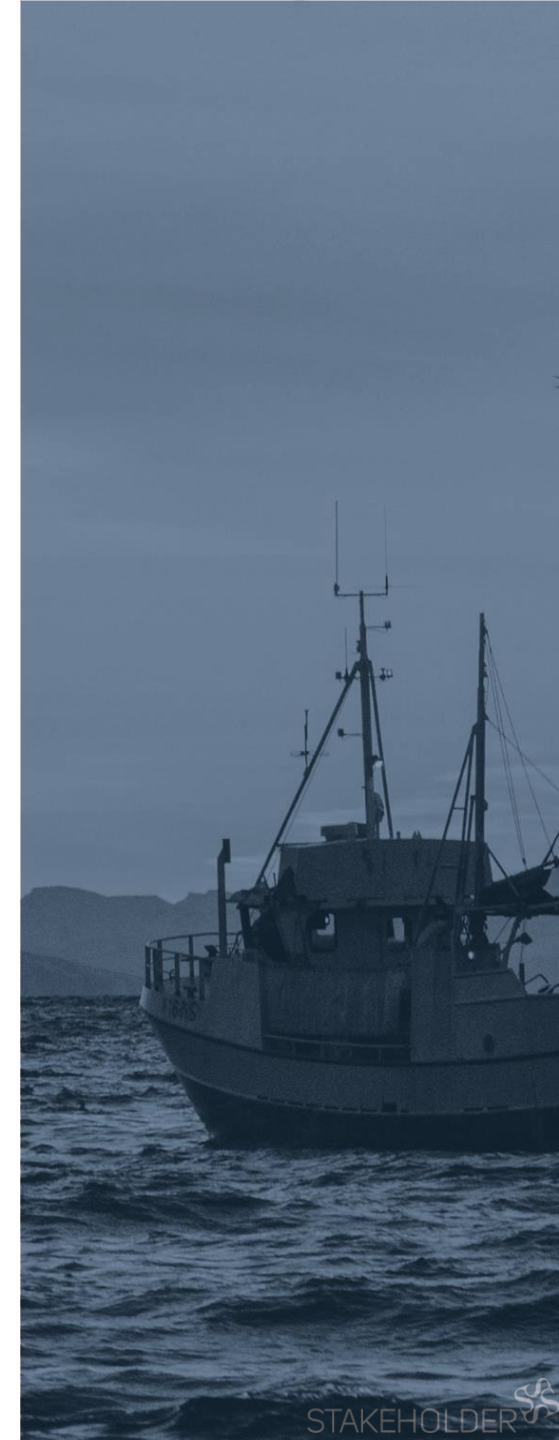
Grunnlag for tiltak

Risikokartleggingen kan brukes som grunnlag for tiltak som skal utføres i arbeidet med aktsomhetsvurderinger.

Dette faller sammen med andre lovkrav for næringen, slik som rutiner for HMS-opplæring med mer.

Informasjon til redegjørelse og informasjonskrav

Risikokartleggingen er et informasjonsgrunnlag som kan brukes i redegjørelsen, under plikten om å rapportere om vesentlig risiko for negative konsekvenser.

Risiko i egen virksomhet

Oppsummering av hovedfunnene – rapportens del 1

En overordnet beskrivelse av risikobildet for bransjen – egen virksomhet

I analysen har vi funnet risiko tilknyttet disse områdene for fiskeflåten i Norge

Helse miljø og sikkerhet

Røft arbeidsklima og forekomst av mobbing

Selskapets økonomi, drift og tilstedeværelse og holdninger blant ledere og eiere påvirker psykososialt miljø

Lav økonomisk inntjening påvirker risikobildet negativt

Alternative former for organisering og sosiale rettigheter

! En bransjerisiko betyr ikke at alle virksomheter møter disse utfordringene. Det gir et overordnet bilde av de risikoområdene som kan være relevante. Bildet vil sannsynligvis være annerledes på virksomhetsnivå.

Deltema | 1

Helse, miljø og sikkerhet

I den norske fiskeflåten

Helse, miljø og sikkerhet

«Det er ofte lange dager, og folk blir presset til å jobbe inntil 18-20 timer for å sikre seg god lønn, ettersom lott utbetales i forhold til hvor mye som fiskes.»

- Sitat fra intervjuobjekt om lange arbeidsdager.

«Det kan være for at de vil vise at de en del av gjengen for å vise at de kan – så tar man mer risiko. Det kan være for eksempel å gjøre en operasjon man ikke kan eller er godt kjent med.»

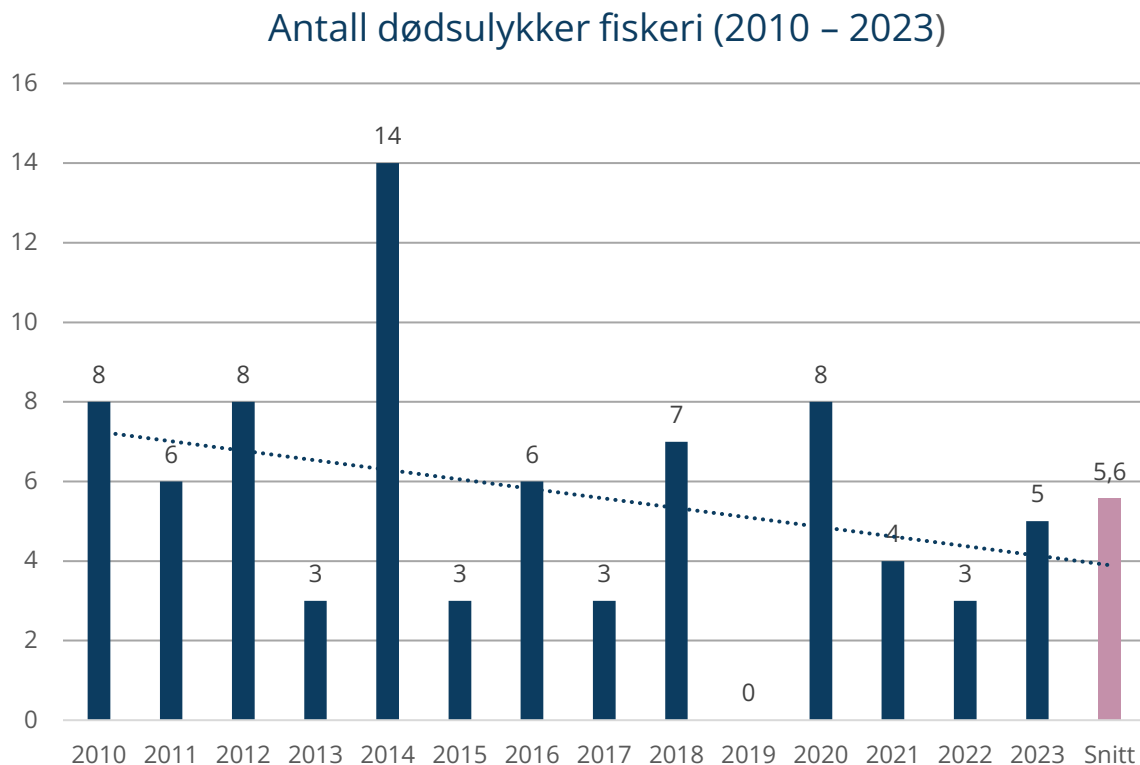
- Sitat fra intervjuobjekt om holdninger knyttet til HMS-risiko.

«Når det gjelder bransjen generelt, er det de som er på inntektstoppen og som ofte dermed har lav eller ingen turnover, som har et tryggere arbeidsmiljø enn de med lav omsetning og høy turnover. Høy turnover genererer skader».

- Sitat fra intervjuobjekt om hvordan økonomi kan påvirke HMS.

Dødsfall i bransjen

Figur 2 Antall dødsulykker har vist en synkende utvikling de siste 13 årene, men fra et svært høyt nivå. Kilde Sjøfartsdirektoratet.

Reell risiko for å dø på arbeid

- Per 25. mars 2024 er det meldt 2 dødsfall, 36 personulykker (med skader) og 23 sykemeldte ved norske fiskefartøy i 2024
- Fra januar 2023-mars 2024 har det vært 7 dødsfall ved norske fiskefartøy
- Fra 2010-2024: 80 dødsfall ved norske fiskefartøy
- **2000-2024: 156 dødsfall ved norske fiskefartøy**

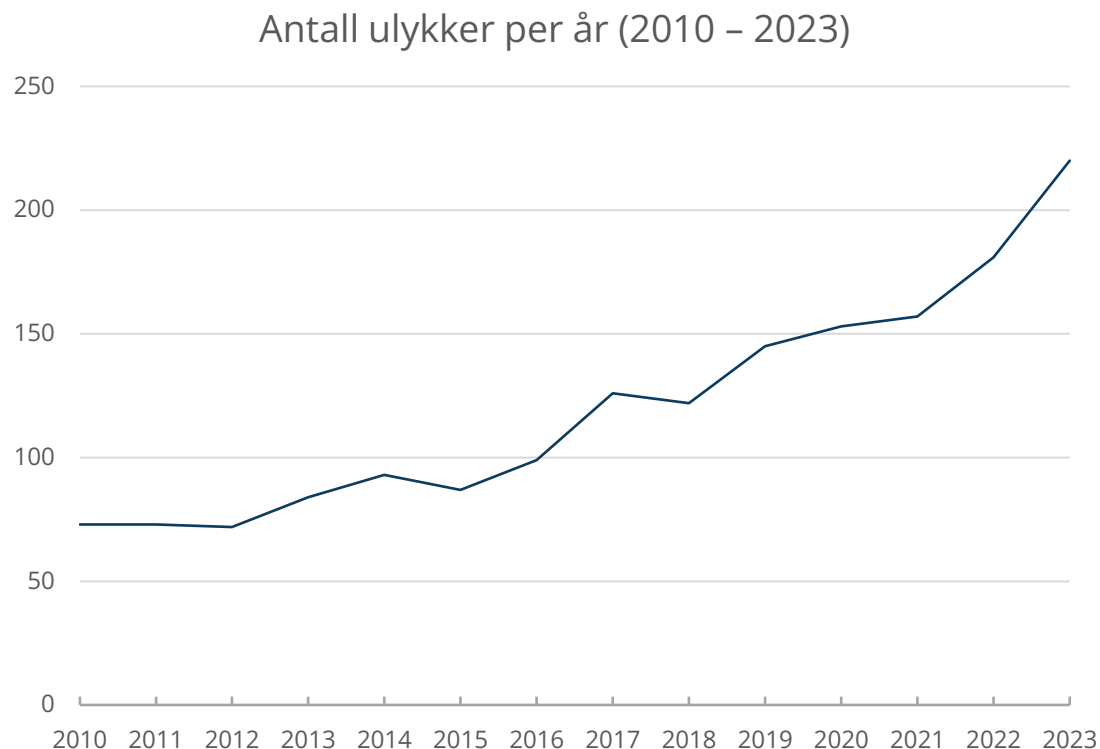
Flest ulykker på de minste fartøyene

- Sjark og fartøy mellom 11-14,99 meter
- De fleste dødsfall skyldes **forlis og over bord-ulykker**

Årsak

- Dødsfall grunnet drukning i havn, over bord-ulykker ved fastheking i fiskeredskap, slag og fastklemming er også trukket fram som typisk årsak til ulykker.

Skader og ulykker

Figur 1 Det har vært en rask økning i antall ulykker ombord på norske fiskefartøy siden 2010. Antall fiskere er har gått noe ned i samme periode. Kilde Sjøfartsdirektoratet.

- **Risiko for å skade seg på arbeid**
- Undersøkelser viser at **effektivitet prioriteres over sikkerhet**
- Høy andel fiskere som svarte på maritim undersøkelse har vært involvert i situasjoner som **kunne blitt en alvorlig ulykke**
- Hyppigste ulykkeshendelser: **tråkke på gjenstander, støt/klem mot gjenstand, støt/treff av gjenstand, fallulykker, stikk/kutt av gjenstand, skader ved løfting og bæring**
- Intervjuobjekter i dette prosjektet peker på at **det bevegelige underlaget** har stor innvirkning på skader – vanskelig å få gjort noe med
- **Fiskerne på dekk** trekkes frem som mannskapet med **høyest risiko for skader og ulykker**

Søvnmangel, lange dager og psykisk helse

- Skadesaker i fiskeflåten handler ofte om **magesmerter, rygg- og skjelettplager** og **mental helse**
- **Søvnmangel** og **utslitthet** trekkes frem som grunn til skadesaker
- **Sikkerhetskultur** påvirkes av **søvn, trening, arbeidsmengde**
- Intervjuobjekter trekker frem at **overtidsbestemmelser brytes** for å sikre fangst
- Ensomhet, **følelse av å være isolert** påvirker psykisk helse
- **Sammenheng mellom psykososialt miljø og sikkerhet:**
 - Dårlig arbeidsmiljø → dårligere sikkerhet
 - Der folk er utsatt for mobbing → lavere sikkerhet
- **Kvinnehelse og psykisk helse** trenger mer fokus
- **Risiko for akutte psykiske helseplager** ved lengre turnus:
 - Knyttet til blant annet isolasjon
 - Utgjør risiko for personen det gjelder og andre om bord.

«Det er ofte lange dager, og folk blir presset til å jobbe inntil 18-20 timer for å sikre seg god lønn, ettersom lott utbetales i forhold til hvor mye som fiskes»

- Sitat fra intervjuobjekt om lange arbeidsdager

HMS og økonomi: Turnover og risikostyring

- Intervjuobjekter trekker frem **sammenheng mellom HMS og økonomi**
 - Større rederier og de med **høy inntjening** har bedre rutiner for HMS enn de med lav inntjening
 - **Kapasitet og ressurser** til systematisk **kurs, opplæring, risikostyring**
 - Høy inntekt for fiskere betyr **lavere turnover**, og det påpekes at **høy turnover fører til flere skader**.
- Deler av flåten med **lav inntjening** bruker **mer utenlandsk arbeidskraft**, der **språklige og kulturelle forskjeller** kan utgjøre en kilde til **HMS-risiko**
- Det pekes på **sikkerhetsforskjeller** i olympisk fiske og kvotefiske
- I **olympisk fiske** er det **høyere konkurranse, mer hektisk arbeid og mindre tid**

«Når det gjelder bransjen generelt, er det de som er på inntektstoppen og som ofte dermed har lav eller ingen turnover, som har et tryggere arbeidsmiljø enn de med lav omsetning og høy turnover. Høy turnover genererer skader».

- Sitat fra intervjuobjekt om hvordan økonomi kan påvirke HMS.

Holdninger, språk og kultur

Kulturelle forskjeller

- Intervjuobjekter trekker frem at **språklige og kulturelle** forskjeller **kan generere risiko** for **sikkerheten**
 - **Å ikke forstå hverandre** i en situasjon der kommunikasjon er avgjørende, **kan bli farlig**
- Det trekkes frem at **språk og kultur** kan ha **påvirkning på trakassering og mobbing**
- **Sikkerhetskulturen** kan **påvirke unge fiskere**, som potensielt kan ta mer risiko om det er rom for det

«Det kan være for at de vil vise at de en del av gjengen for å vise at de kan – så tar man mer risiko. Det kan være for eksempel å gjøre en operasjon man ikke kan eller er godt kjent med.»

- Sitat fra intervjuobjekt om holdninger knyttet til risiko.

Alene i båten

- Sintefs rapport viser at det er **større risiko for skader og ulykker for de minste fartøyene**
- De minste fartøyene har **ofte bare en fisker om bord**
- Det er flest **dødsfall blant sjarkfiskere**
- Sammenheng mellom **kvoteordning** og **alenefiskere**, der kvotestørrelsen ikke gir økonomisk insentiv til å være flere om bord.

Risikoreduserende tiltak

Eksisterende tjenester

Flåten har allerede tilgang til tjenester som kan bistå når det skjer en ulykke

- Hovedredningssentralen, Redningsselskapet, Radio Medico

Andre tiltak

- Fartøyutforming og god sikring av utstyr
- Feste utstyr med tanke på vekt og tyngdepunkt og fartøyets dimensjon
- Unngå å overlaste båten med fangst
- Opplæring og holdningsarbeid for bedre sikkerhet om bord.
- Hyppigere og bedre kontroll av fartøy av myndigheter
- Utvikling av hjelpekanaler for psykisk sykdom (tilsvarende fysisk) spesielt for fiskere med lang turnus

Deltema | 2

Psykososialt miljø

Psykososialt arbeidsmiljø

Hva er det?

- Psykososialt arbeidsmiljø er de psykologiske og sosiale forholdene mennesker opplever på arbeidsplassen. Hvordan arbeidet organiseres har betydning for den enkeltes opplevelse av arbeidssituasjonen (Kilde: SNL)

Hvorfor er det viktig?

- Det psykososiale arbeidsmiljøet påvirker produktivitet, jobbtilfredshet, helse og arbeidsevne (Kilde: SNL)

Kort oppsummert er det risiko for å oppleve:

- Mobbing og trakassering
- Seksuell trakassering

Eksempler på preventive og risikoreduserende tiltak er:

- Varsling
- Opplæring og holdningsarbeid

Psykososialt arbeidsmiljø er fokus- og satsingsområde for Sjøfartsdirektoratet i 2024.

Dette for å ta tak i problemstillingene som kom fram av resultatet i en spørreundersøkelse i bransjen.

Mobbing og trakassering

- **Sammenheng** mellom **sikkerhet og psykososialt miljø**
- De som blir mobbet svarer mer negativt på spørsmålene knyttet til sikkerhet i Sjøfartsdirektoratets spørreundersøkelse «Maritim sikkerhet»
- **26%** av respondenter på fiskefartøy har **opplevd en eller flere former for mobbing siste 12 måneder**
 - Inkluderer: seksuell trakassering, utestengelse, personrettet kritikk, påminnelser om tidligere feil, kritikk av arbeidsinnsats, upassende morsomheter, baksnakking, ryktespredning
- Sjømannsforbundets undersøkelser fra 2023 viser at **arbeidskultur og lederes innstilling og lederskap påvirker grad av trakassering og mobbing**
- **Større risiko der flere faktorer er til stede samtidig**, f. eks ung og nyansatt, kvinne eller etnisk minoritet
- Høy terskel for å **varsle**
- Varslingskanaler **ikke god nok kjent**

«En grunnleggende tanke i bransjen er at livet om bord ikke kan sammenlignes med det på land. Vi har jobbet med å snu denne tanken, nemlig at det er akkurat de samme reglene som gjelder på land som til sjøs»

- Sitat fra intervjuobjekt om arbeidsmiljøet om bord

Seksuell trakassering

- **15 % av kvinner** som svarte på Sjødirektoratets spørreundersøkelse «Maritim sikkerhet» **har opplevd seksuell trakassering**
 - (Av alle sjøansatte, ikke spesifikt fiskeflåten)
- **Høsten 2021 stod flere kvinnelige fiskere frem** og fortalte om **opplevelser av seksuell trakassering**
 - Førte blant annet til samarbeidsavtale i bransjen med mål om å forebygge og hindre seksuell trakassering i næringen

Viktig del av arbeidet:

- Definere trakassering, seksuell trakassering og mobbing.
- Belyse gjeldende lovverk for temaet, varsling, plikter for arbeidsgiver og rederier

Risiko for at kvinner opplever seksuell trakassering på arbeidsplassen og under jobbsøking

- Eksempler er såkalte «**mikroaggresjoner**»:
 - Ubehagelige kommentarer eller handlinger, men fordi de oppleves som «små» ikke anses som alvorlige nok til å varsle til overordnet.
 - Avhengig av å håndtere situasjonen selv, eller få støtte fra andre i mannskapet som observerer hendelsen
- Om kommentarer kommer fra en med **høyere stilling er det vanskeligere å si ifra**. Risikoen for dette anses høyere i havgående flåte med stort mannskap
- **Kvinnelige sjarkfiskere** melder om utfordringer knyttet til seksuell trakassering i kontakt med utenforstående, og å ikke være en del av, og få støtte fra, et felles mannskap

Preventive og risikoreduserende tiltak

Varsling

- De ansatte/mannskapet må ha **tilgang til både interne og eksterne varslingskanaler** og kjennskap til disse, samt tillit til at disse kanalene fungerer godt
- Sjøfartsdirektoratets **varslingskanal kan brukes anonymt**

Opplæring og holdningsarbeid

- **Kampanjer** fra myndigheter og medier setter lys på temaer slik som mobbing, og **kan påvirke rederier** til å følge opp dette internt
- Det er fokus på de **yngre og lærlinger**, med **diskusjon og scenarier**. Skape et godt utgangspunkt for de som er nye i arbeidslivet
- Det er viktig at **lederskapet i selskapet viser tydelige holdninger**, er til stede og **danner en kultur** som bidrar til et **godt arbeidsmiljø**

Sjekklistor og rutiner

- **Sjøfartsdirektoratet har laget sjekklister for arbeidsmiljøet** til rederier og fartøy, som skal gis ut av inspektører
- Det skal undersøkes **hvorvidt fartøyet har rutiner for å forebygge og håndtere diskriminering og trakassering og system for klagebehandling**

Deltema | 3

Sosiale rettigheter

Sosiale rettigheter

Kort oppsummert handler sosiale rettigheter om risiko knyttet til:

- Kunnskap om rettigheter
- Lønn
- Utenlandsk arbeidskraft, lønnstyveri og arbeidslivskriminalitet
- Likestilling og diskriminering
- Organisering og arbeiderrepresentasjon

Eksempler på preventive og risikoreduserende tiltak:

- Inspeksjoner og tilsyn
- Opplæring og kunnskapsdeling om sosiale rettigheter
- Varslingskanaler

Kunnskap om rettigheter

- **Lott**, vanligste form for lønn i norske fiskerier, gjør at de fleste **fiskeres inntekt er næringsinntekt**
- **Arbeidsgiver fritas** for en rekke krav, som **pensjonssparing**
- Dette innebærer:
 - Komplekse ordninger, der **fiskeren selv** står ansvarlig for stabil **inntekt, sparing, pensjonssparing, forsikring**
- Det er behov for å **sikre kunnskap om særegne rettigheter** for arbeidere på sjøen:
 - F. eks: viktighet ved å varsle skader og informasjon til NAV, kunnskap om beregning av sykepengen for fiskere, søknadsskjema for sykepenge samt yrkesskadeforsikring.
- Men **rederier har plikter gjennom skipsarbeiderloven**, uavhengig av om det utbetales lott eller «vanlig lønn»
 - Knyttet til: **Ansettelsesforhold, oppsigelsestid** osv.
- **Manglende kunnskap om kvinners rettigheter** i forhold til svangerskap, permisjon og lønn
 - Mange **kommer ikke tilbake** i arbeid som fisker **etter svangerskap**

«Det er viktig at fiskerne selv forstår et relativt komplekst system, slik at de får det de har rett på. Dersom de ikke er registrert som fisker i fiskermanntallet, kan de miste rett til sykepenge for eksempel (...). Det er viktig med opplæring rundt fiskernes sosiale rettigheter og de regelverk de må sette seg inn i.»

- Sitat fra intervjuobjekt om sosiale rettigheter

Lønn

«Fiskere er skattemessig og trygdemessig selvstendig næringsdrivende, så de tar en risiko selv. Garantilotten kan dekke et mellomlegg for deg (...) men selv på dette lønnsnivået må du få sosialhjelp.»

-Sitat fra intervjuobjekt om lønn

- Risiko for svært lav lønn og uforutsigbar inntekt
- Organisasjoner i bransjen forhandler tariff, som legger grunnlaget for hvor stor andel av fortjenesten som skal fordeles til mannskapet – de mottar lott som er en form for næringsinntekt
- Hyreinntekt er også ofte resultatavhengig, men er lønn som kan være et fast beløp
- Garantiordning for fiksere: minsteinntekt til fiskere dersom fisket er ulønnsomt
- Krav for å motta minsteinntekt: korrekt registrering av fartøy, krav til sikkerhet og fartøyets stand m.m.
- Garantiordning: ca. NOK 130 000, ca. 10 000 i mnd.
- Potensielt svært lav lønn dersom det er ulønnsomt fiske.

Utenlandsk arbeidskraft, lønnstyveri og arbeidslivskriminalitet

- **Risiko for utnyttelse av utenlandske arbeidere** generelt i **sesongbasert arbeid**, som jordbruk og **fiskeri**
- Det er i utgangspunktet **begrensninger for antall utenlandske arbeidere** på norske fiskefartøy gjennom **deltakerloven**
 - Meldes om at deltakerloven brytes ved falske registreringer
- Utenlandske arbeidere står i risiko for å **motta lavere lønn** enn sine norske kollegaer
- **Lønnsdiskriminering** er en risiko knyttet til både kystflåten og havgående flåte

«Da blir det mulighet for å betale lavere lønn, det er større sjanse for at utenlandske arbeidere godtar lavere betaling pluss at de ikke kjenner sine rettigheter.»

- Sitat fra intervjuobjekt om utenlandske arbeidere og deres rettigheter

Likestilling og diskriminering

- Strategi for bedre likestilling i fiskeriene ble lagt frem i 2021 av Nærings- og fiskeridepartementet, som melder behov for fokus på likestilling i bransjen
- Nofima-rapport viser en **positiv innstilling til kvinner i mannskapet**, og en endring i oppfatningen siden automatisering og maskineri tar tunge løft.
- Rapporten peker på at det er **utfordrende å kombinere fiskeryrket med omsorgsoppgaver**.
- Samtidig viser rapporten at **kvinner i mindre grad enn menn blir oppfordret til å bli fiskere**, men at muligheten for å få plass på fiskebåt for begge kjønn i stor grad var **avhengig av å komme fra et fiskermiljø** og ha nettverk i bransjen.
- Risiko for diskriminering og forskjellsbehandling både på grunnlag av **etnisitet og kjønn**
- Undersøkelser gjort av Sjømannsforbundet at kvinner **opplever å ikke bli tatt seriøst**, vurdert til stillinger med mer, samt forskjellsbehandling grunnet etnisitet

«I tillegg til at fiskeryrket har vært fysisk tungt, som i andre mannsdominerte yrker, har det også vært preget av en røff omgangstone, som ikke kan betegnes som inkluderende for kvinner og for menn utenfor dette miljøet.»

- Sitat fra *Strategi for bedre likestilling i fiskeriene* (NFD)

Organisering og arbeidstaker-representasjon

Hovedsakelig tre organiseringsmuligheter for mannskap:

- Sjømannsforbundet og Mannskapsseksjonen i Norges Fiskarlag og Norges Kystfiskarlag
 - Sjømannsforbundet er en del av LO og representerer mannskap, fiskere på havgående flåte
 - Norges Fiskarlag og Norges Kystfiskarlag representerer *både* mannskap og båteiere
 - Unik organisasjonsform ved at samme organisasjon representerer arbeidsgiver og arbeidstaker
- Variasjon i organisasjonsgraden blant fiskere
 - Intervjuobjekter opplyser om at fartøy eller rederier med dårlig økonomi ofte ikke prioriterer å bruke penger på kontingent for organisering
 - Der det er lav økonomi er det dermed risiko for lav organiseringsgrad av mannskapet.

Preventive og risikoreduserende tiltak

Tilsyn

- Sjøfartsdirektoratet har ansvar for oppfølging og inspeksjon av flåten.
- Sjømannsforbundet utfører egne tilsyn med havgående flåte.
- Intervjuobjekt peker på at det bør utføres tilsyn av alle typer fartøy, men at det virker som det ikke er satt av nok ressurser til dette.
- Det bør utføres uanmeldte tilsyn, med fokus på blant annet å undersøke

Opplæring

- Opplæring og kunnskap om sosiale rettigheter pekes på som viktig tiltak, spesielt der det er lav organiseringsgrad.

Varsling

- Varslingskanaler pekes på som et viktig verktøy
- Det bør spres informasjon om Sjøfartsdirektoratets varslingskanaler.

Risiko i leverandørkjeden

Oppsummering av hovedfunnene

En overordnet beskrivelse av risikobildet for bransjens leverandørkjeden.

Risikobildet varierer med type råvarer, produkter og tjenester, samt hvilke land det kjøpes fra.

En oppsummering av type risiko vi har funnet tilknyttet produkter og tjenester i leverandørkjeden

Fangstredskaper og emballasje: risiko tilknyttet utvinning av olje i plastprodukter og metallkomponenter

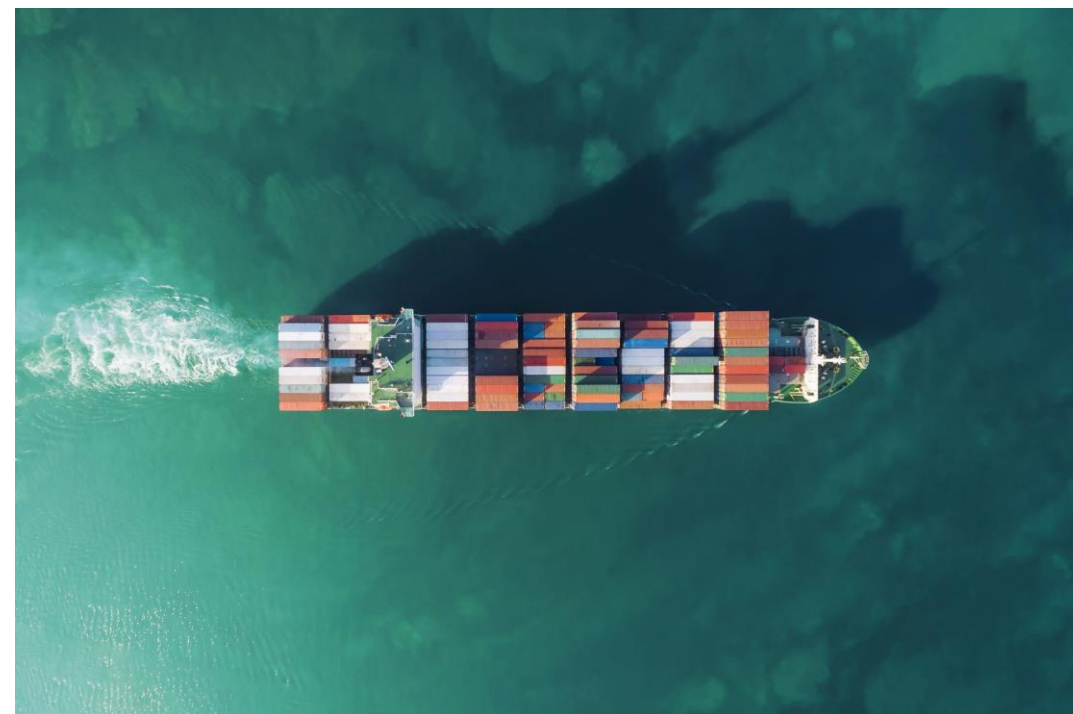
Risiko tilknyttet agn: spesielt høy risiko knyttet til innkjøp av agn fra utlandet.

Elektroniske komponenter og produkter har høy risiko i alle ledd, men særlig knyttet til råvareutvinning.

For arbeidstøy og fottøy er det risiko på grunn av høyt prispress, komplekse leverandørkjeder, produksjon i land med svak beskyttelse av arbeiderrettigheter.

For reparasjon og bygging av nye fartøy er det risiko tilknyttet verft, blant annet i Tyrkia og spesielt knyttet til HMS.

Risiko tilknyttet transportleddet, spesielt varebilsegmentet som er mindre regulert. Generell risiko knyttet til trafiksikkerhet og lønn for utenlandske sjåfører.

Dette er et overordnet bilde av risikoforhold tilknyttet leverandørkjeden til bransjen. Funnene representerer potensiell negativ påvirkning, ikke faktiske forhold hos leverandører eller underleverandører.

Fangstredskap: tauverk og nett, garn, tråler, nøter

- Fangstredskaper er ofte laget av **plast, stål og bly**
- Produksjonskjeden består av blant annet **utvinning av råvarer, produksjon av syntetiske fiber**, f. eks nylonfiber. Selve nettproduksjonen er som regel automatisert og bestilles i store kvantum, **ofte fra Asia**
- **Montering av garnet skjer ofte i Norge**, der toppline og blyline monteres. Toppline og blyline kan ofte brukes mange ganger, der kun nett byttes ut
- Det er risiko forbundet med produksjon av fangstredskap. Dette er blant annet avhengig av produksjonssted, prosesser og type materialer, for eksempel:
 - Arbeidsforholdrisiko og negativ påvirkning på lokalsamfunn i utvinning av olje til syntetiske materialer
 - Arbeidsforhold i komponentproduksjon
 - Arbeidsforhold i transport

Agn

Risiko i leverandørkjeden for agn avhenger av opprinnelsesland

Agn fra norsk fiske

- Risikoen kan vurderes som **generelt lavere dersom den kommer fra norsk fiske**. Disse har de samme risikofaktorene som kartlagt om egen bransje i delrapport 1

Mulige risikofaktorer

- HMS, psykososialt miljø og sosiale rettigheter

Agn fra utenlandske aktører

- For fiske av agn som skjer i utlandet er det **høyere risiko**.
- Prosjekter som undersøker forhold i fiskebransjen har funnet brudd på **menneskerettigheter og arbeidsforhold** i blant annet **Sør-Stillehavet, Sør-Atlanterhavet, Atlanterhavet og Japanhavet**.

Mulige risikofaktorer:

- Risiko for **ekstrem overtid, dårlige boforhold, skader, underernæring, sykdom og vold**.

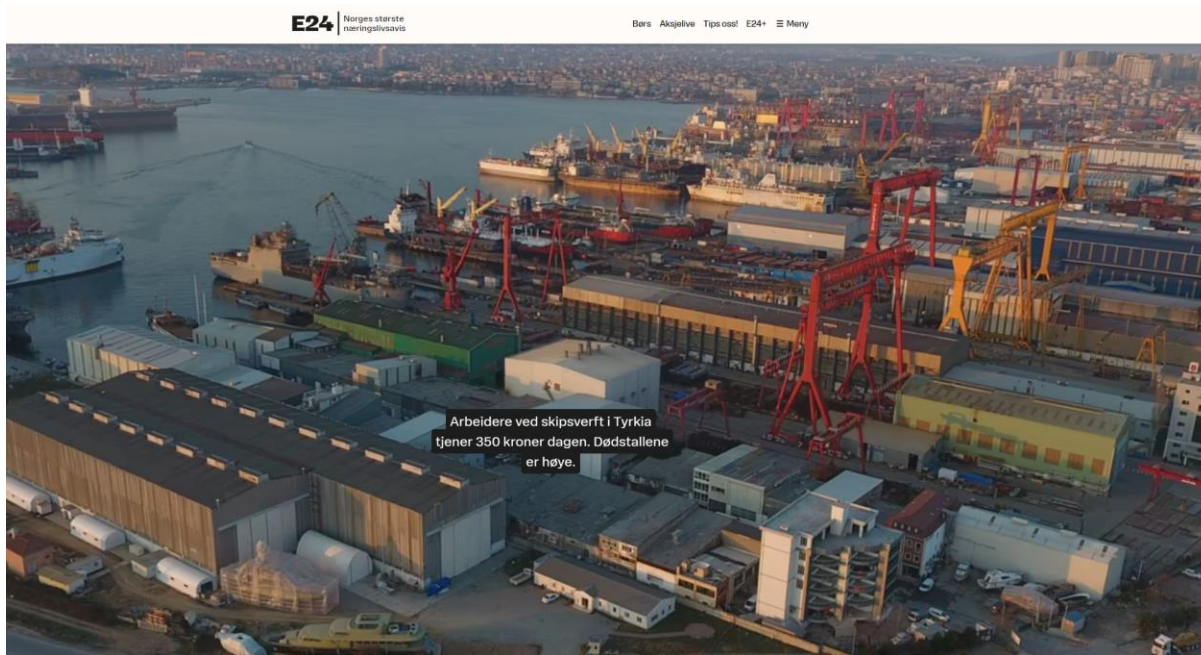

Emballasje

- Produksjon av emballasjeprodukter skjer **både i Europa og Asia**
- Leverandører peker selv på **risiko knyttet til arbeidsforhold i logistikk-leddet, HMS, og arbeid med farlige kjemikalier**
- I tillegg til **risiko for tvangsarbeid i logistikk-ledd** og nedover i leverandørkjeden, samt **diskriminering og korrupsjon**
- Mye emballasjeproduksjon skjer i Europa, og leverandører peker på at det er **høyere risiko i ledd lenger ut i leverandørkjeden**
- DFØs høyrisiko viser til risiko knyttet til **plastmaterialer fra råvareleddet, olje og gass**
- **Oljeutvinning er knyttet til miljørisiko og sosial risiko** i Saudi-Arabia, Russland, De forente arabiske emirater og Nigeria
 - Blant annet mangel på fagforeningsrettigheter, dårlige arbeidsforhold, tvangsarbeid, oljesøl, seksuelle overgrep mot kvinner i lokalsamfunn der oljeutvinningen skjer

Verft

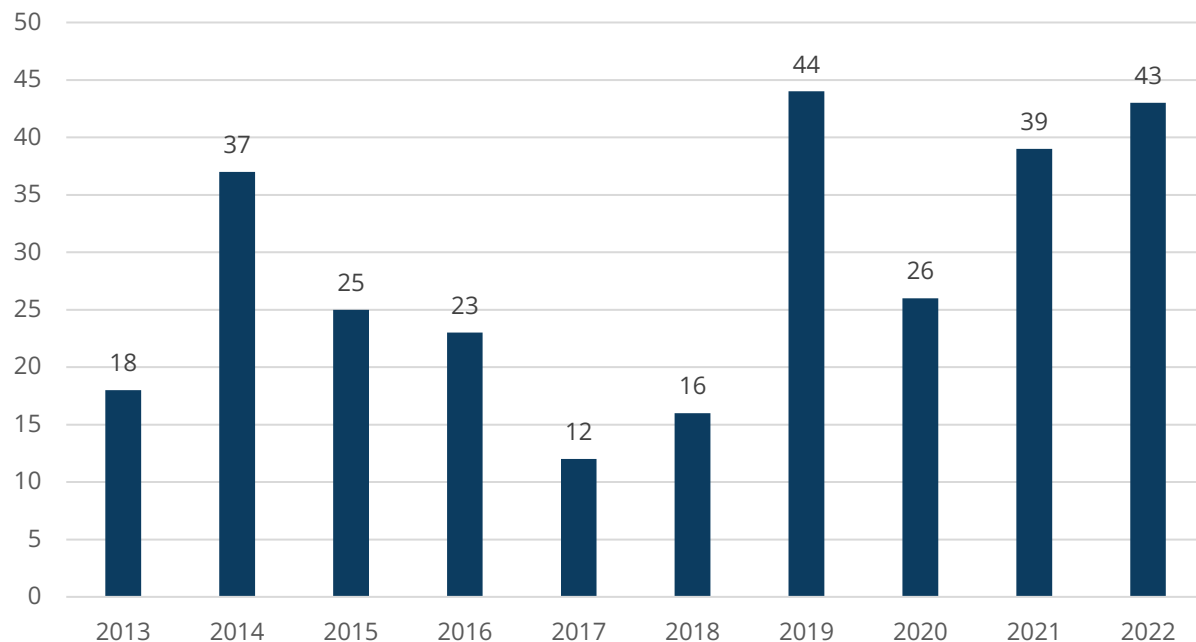
Nyhets sak i E24, «Rederne kan spare 100 millioner på å bygge skip i Tyrkia
Det har sin pris»

- Risiko knyttet til **arbeid på verft og mekaniske verksted i Norge**. Risiko for uordnede arbeidsforhold og lav lønn, spesielt for utenlandske arbeidere.
- **Risiko tilknyttet utenlandske verft**, eksempelvis i Tyrkia. Risiko for lave lønninger, høye dødstall, mangelfulle HMS-rutiner, **farlige arbeidssituasjoner**.
- Spesielt høy risiko for de som jobber for **underleverandører, og for ufaglærte migrantarbeidere**.

Statistikk verft og skipsbygging

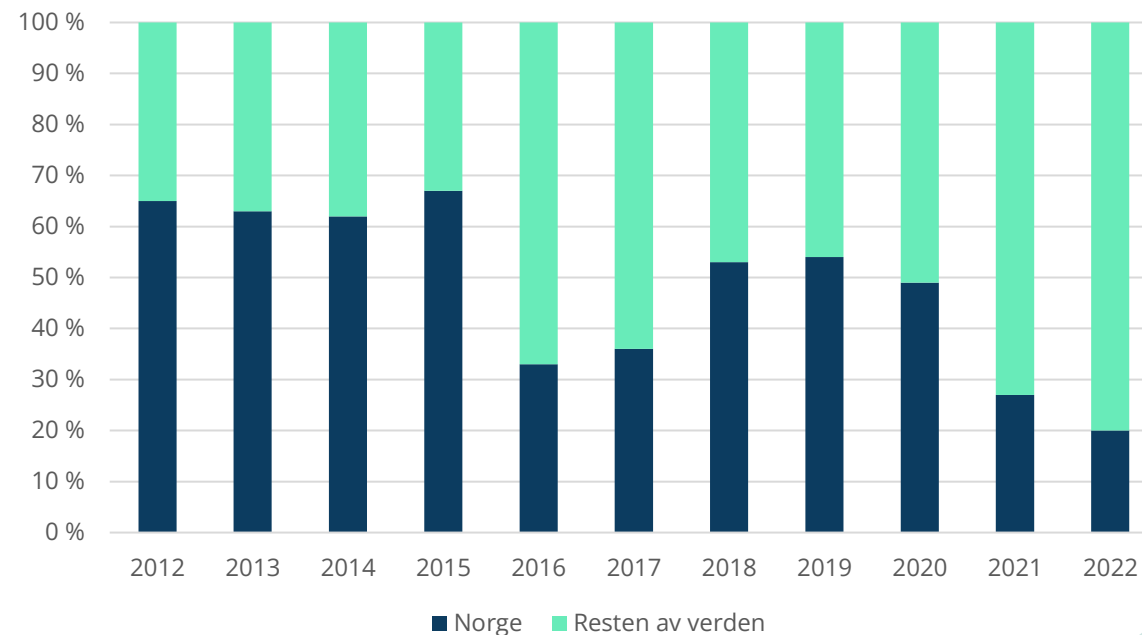
- Det rapporteres mange **dødsfall i verfts- og skipsindustrien i Tyrkia**. (43 dødsfall i 2022)
- **Flere og flere norske skip bygges i utlandet**, Tyrkia er et av landene med **stor verftsindustri** som er attraktivt for norske kunder

Tyrkia: Dødsfall i verfts- og skipsindustrien

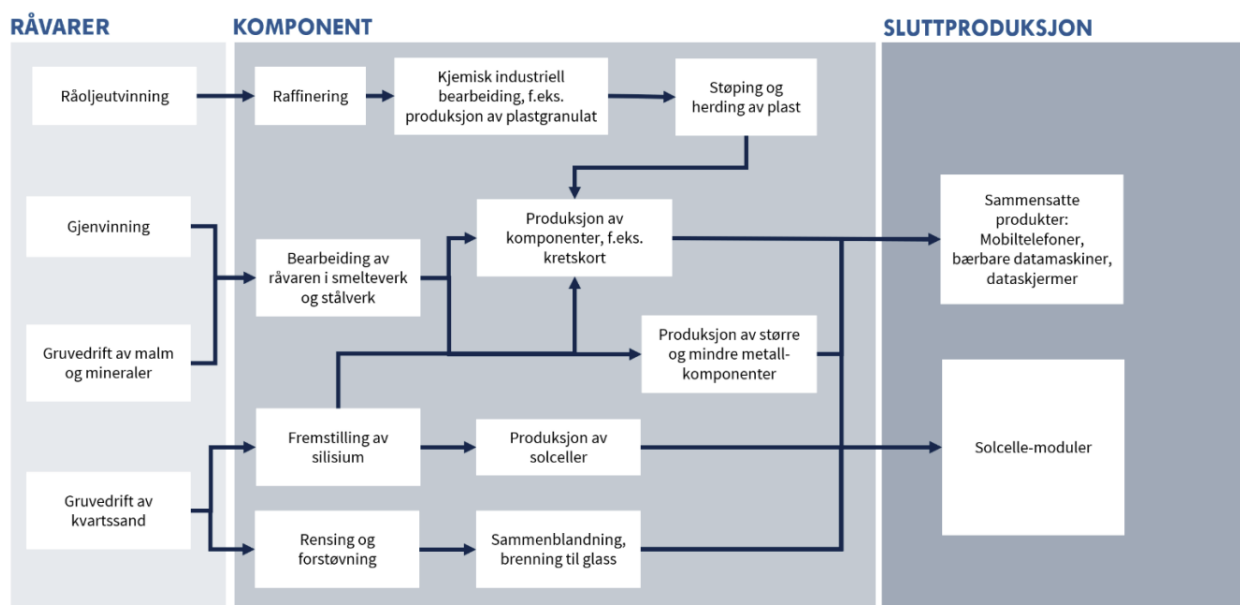
Kilde: E24, Aftenposten/ISIG Mecisi/Turkey Health and Safety Labour Watch

Bygging av skip i Norge vs. utlandet

Kilde: Menon Economics, Kystens Næringsliv

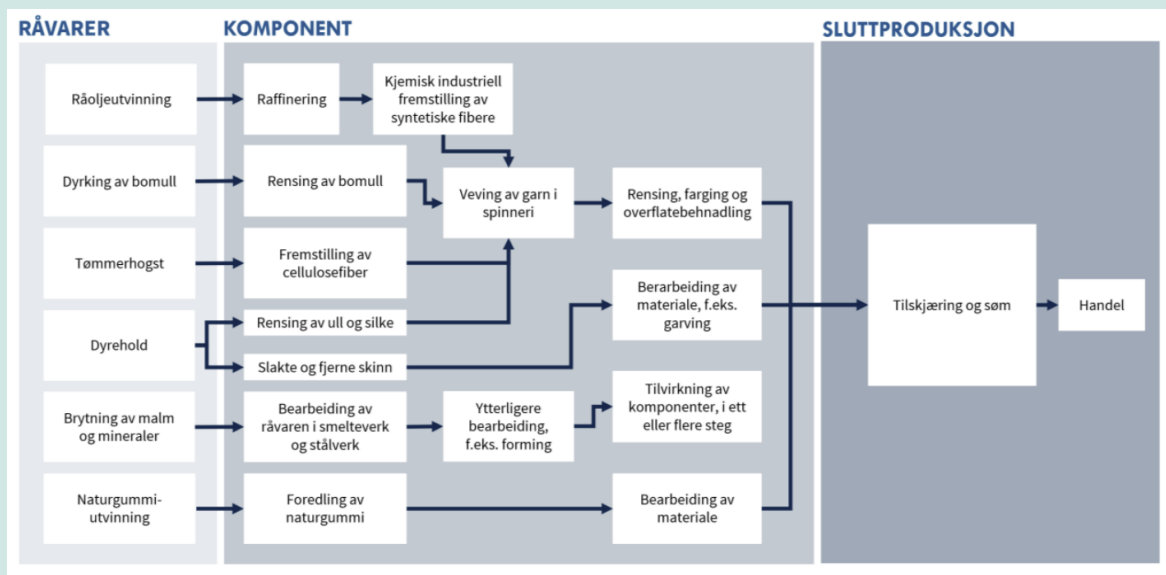
Elektronikk

Kilde: DFØ, høyriskolisten. Leverandørkjede for IKT og elektronikk

- Risiko tilknyttet **sammenstilling av produkter**, produksjon av **komponenter** og produksjon/utvinning av **råmaterialer**.
- Leverandørkjedene til elektroniske produkter kan innebære risiko knyttet til:
 - Tvangsarbeid, barnearbeid, tvangsflytting av urfolk, lønn, HMS, overtid, trakassering.
 - Generelt høy risiko i sammenstillingsprosesser og produksjon av komponenter og **svært høy i råvareutvinningsleddet**.
- Elektroniske produkter inneholder en rekke ulike råvarer, for eksempel kobolt, aluminium, kobber, litium, kobber, osv.
 - I utvinning av råvarer til elektronikk er det risiko knyttet til gruvedrift, blant annet seksuelle overgrep, helsefarlige arbeidsforhold, svake arbeiderrettigheter, lav lønn det er også risiko for tvangsflytting av lokalsamfunn og urfolk.
 - Gruvedrift tilknyttet **konfliktmineraler**: Gull, tinn, tantal, wolfram og kobolt er forbundet med høy risiko. Blant annet finansiering av væpnede grupper, alvorlige brudd på menneskerettigheter, barnearbeid, korrupsjon med mer.
- Nedstrøms, i avfallshåndtering av elektronikk er det risiko og **miljøforurensing og helserisiko**.

Arbeidstøy og fottøy

Kilde: DFØ, høyriskolisten. Leverandørkjede for arbeidstøy, fottøy og tekstil.

- Risikoforhold knyttet til blant annet prispress, komplekse leverandørkjeder og produksjon i land med svak overholdelse av arbeiderrettigheter
- **Svært høy** risiko i råvareutvinning, for eksempel produksjon av bomull, råoljeutvinning til syntetiske fibre.
- Rapporteres om risiko for brudd på menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter i store produksjonsland i Sørøst-Asia, Kina, Pakistan, Bangladesh og India.
 - Blant annet: lange arbeidsdager, lave lønninger, mangel på fagforeningsrettigheter, sårbare migrantarbeidere.
 - Diskriminering, trakassering og kjønnsbasert vold er utbredt. Generelt høy andel kvinnelige tekstilarbeidere.

Risiko i produksjon av arbeidstøy og fottøy (1/2)

- Risiko tilknyttet bomullsproduksjon i Xinjiang-provinsen i Kina. Omtrent 85% av verdens bomull produseres her.
 - Rapportert om tvangsarbeid i regionen, der Uyghur-befolkningen (en etnisk minoritet) er spesielt utsatt
- Rapportert om «slavelignende forhold» i bomullsdyrking i India
 - Migrantarbeidere er spesielt utsatt, blant annet fordi de står i gjeld til de som rekrutterer til arbeid
- Risiko for barnearbeid i Kina, India, Thailand, Vietnam, Bangladesh – blant annet i bomullsproduksjon.

Risiko i produksjon av arbeidstøy og fottøy (2/2)

- Det rapporteres om dårlige arbeidsforhold for migrantarbeidere i Tyrkia, der blant annet syriske flyktninger får arbeid i tekstilsektoren. Ofte i såkalt «uformell» sektor.
 - Dette innebærer ikke-formelle arbeidsavtaler med manglende rettigheter
 - Risiko for barnearbeid, lav lønn, urimelig overtidarbeid og mangel på velferdsgoder
- Bygningssikkerhet har fått oppmerksomhet etter at en tekstilfabrikk i Bangladesh raste i 2013. Dette gjelder både bygningens kvalitet, brannsikkerhet, rømningsveier med mer.
 - Helse-, miljø- og sikkerhetsrisiko tilknyttet mangel på kunnskap om, og bruk av, verneutstyr er også typisk i industrien. Arbeidere er utsatt for sykdommer og skader ved arbeid med kjemikalier under farging og bleking av materialer og produkter.

Transport på vei

- Transportbransjen i Norge er en av bransjene der det trekkes frem risiko for blant annet arbeidslivskriminalitet
 - Risiko for uordnede arbeidsforhold, lave lønninger og ulovlig arbeidstid
 - Utarbeidet egen handlingsplan mot sosial dumping i transportsektoren i 2022
- Utfordringer:
 - Useriøse aktører utkonkurrerer de seriøse ved å tilby lav pris
 - Varebilbransjen skiller seg ut fordi den er mindre regulert enn tungtransport (ikke krav til løyve, kjøre- og hviletid og minstelønn)
 - Det er minstelønn for større kjøretøy, men det er avdekket risiko for at utenlandske sjåfører ikke mottar den lønn de har krav på i henhold til tariff
 - Trafikksikkerhet
- Det er lite kjennskap til hvem som er underleverandører i transportbestillinger
- Risiko for at transportører har mangelfulle rutiner for sikring av last og opplæring av sjåfører
 - Kan medføre risiko i trafikk for sjåfør og andre

Landrisiko

Risikoforhold som er knyttet til et bestemt land eller område. Dette kan være relatert til nasjonal lovgivning, politisk kontekst, hvordan arbeidstilsynet fungerer i landet, korrupsjon, fattigdom etc.

Jo mer nøyaktig informasjon om hvor produkter produseres, jo bedre er anslaget for risiko.

- Risiko tilknyttet produkter og tjenester er tett knyttet til hvor produksjon eller utførelsen av tjenester skjer
- Korrekt vurdering er avhengig av kjennskap til egen leverandørkjede.
 - Førsteleddsleverandører (produsenten som ferdigstiller produktet) er vanligvis kjent
 - En rekke rapporter kan gi informasjon om hvor produkter typisk lages og hvor råvarer utvinnes. Dette gir et generelt overblikk
 - Man må som regel gjøre antakelser basert på slike rapporter og kilder for å kartlegge leverandørkjeden videre.
 - Dialog med førsteleddsleverandørene om hvor innsatsfaktorer og materialer produseres er del av bedriftens aktsomhetsvurderinger.
- Neste slide gir en oversikt over kilder til informasjon om landrisiko og typisk risiko for ulike produktgrupper

Kilder for risikokartlegging i leverandørkjeden

Barnearbeid og tvangsarbeid

U.S. Department of labor, List of Goods Produced by Child Labor or Forced Labor: <https://www.dol.gov/agencies/ilab/reports/child-labor/list-of-goods>

Likestilling

World Economic Forum, Global Gender Gap Report 2023: <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2023/in-full/benchmarking-gender-gaps-2023/>

Korrupsjon

Transparency International, Corruption Perceptions Index: <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>

Arbeidstakerrettigheter

International Trade Union Confederation (ITUC), Global Rights Index 2023: <https://www.globalrightsindex.org/en/2023>

Menneskerettigheter generelt

U.S. Department of State, 2023 Country Reports on Human Rights Practices: <https://www.state.gov/reports/2023-country-reports-on-human-rights-practices/>

DFØs høyrisikoliste

Høyrisikolisten: <https://anskaffelser.no/berekraftige-anskaffingar/menneskerettigheter/hoyrisikolisten>

Arbeid med åpenhetsloven

Åpenhetsloven: Hvem omfattes, hva innebærer den?

Hvem omfattes?

Loven omfatter alle selskaper som overskrider to av tre kriterier:

- Salgsinntekt: 70 mill.
- Balansesum: 35 mill.
- Ansatte: 50

Morselskaper omfattes dersom vilkårene oppfylles for mor- og datterselskaper til sammen.

Hva kreves av selskaper som omfattes?

1. § 4. Aktsomhetsvurderinger – egen virksomhet, leverandørkjede og forretningspartnere

Selskapet må utføre aktsomhetsvurderinger i tråd med OECDs retningslinjer med hensyn til menneskerettigheter og arbeiderrettigheter.

2. § 5. Publisere en redegjørelse for aktsomhetsvurderinger

Selskapet må redegjøre for arbeidet med aktsomhetsvurderinger i en styresignert offentlig rapport. Må ligge på selskapets nettsider.

3. § 6. Informasjonskrav

Selskapet må svare på alle skriftlige henvendelser om hvordan de jobber med aktsomhetsvurderinger og sin negative påvirkning. Må besvares innen tre uker.

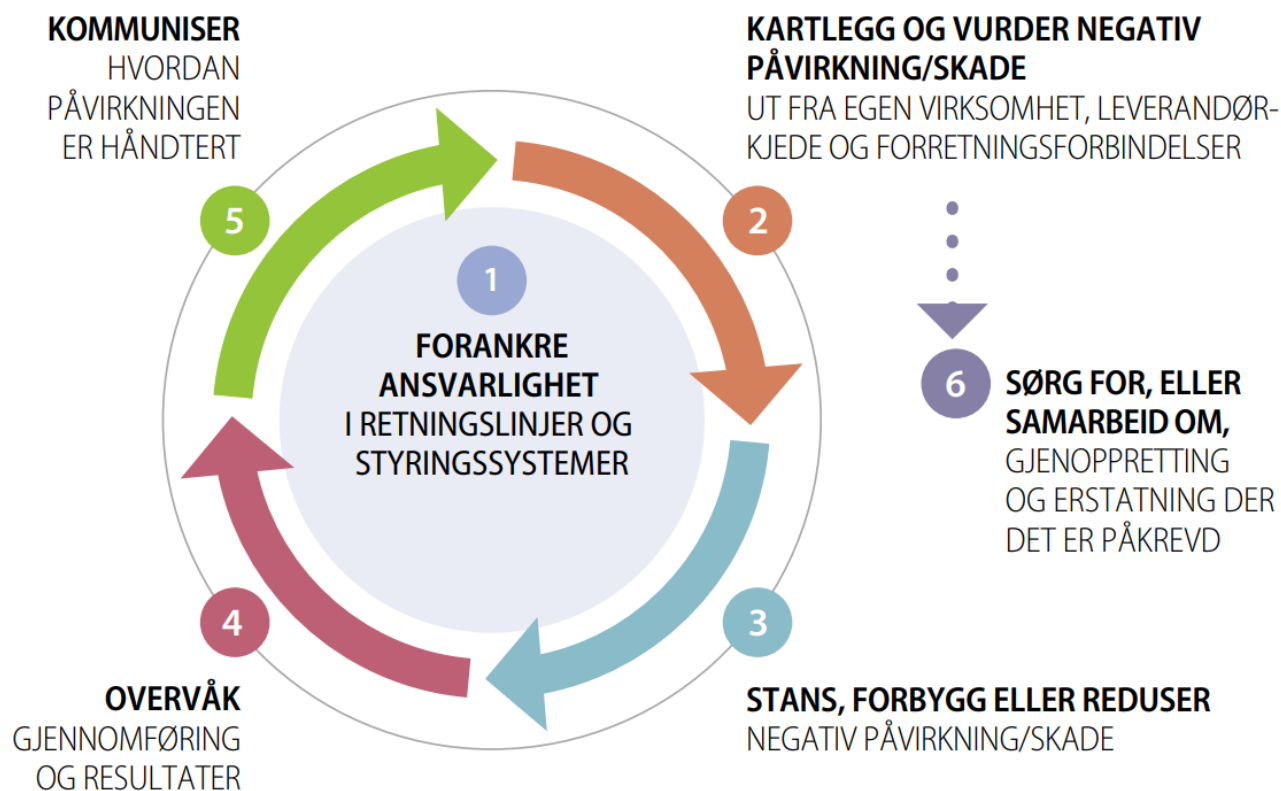
4. § 10. Opplysningsplikt

Selskapet må svare på forespørsler fra Forbrukertilsynet eller Markedsrådet dersom de mottar dette.

Frister

- **Utføre aktsomhetsvurderinger**
→ Fra og med 1. juli 2022
- **Redegjørelse**
→ 30. juni årlig
- **Svar på skriftlige henvendelser**
→ 3 uker (2 mnd.)

Aktsomhetsvurderinger på menneskerettigheter og arbeidsforhold kort forklart

Aktsomhetsvurderinger er et **kontinuerlig arbeid**, der ansvaret er forankret i styret. Det skal etableres rutiner for hvordan arbeidet utføres.

Det skal **igangsettes forbedringstiltak** der det er sett nødvendig og man skal følge med på og **evaluere** hvor godt arbeidet fungerer.

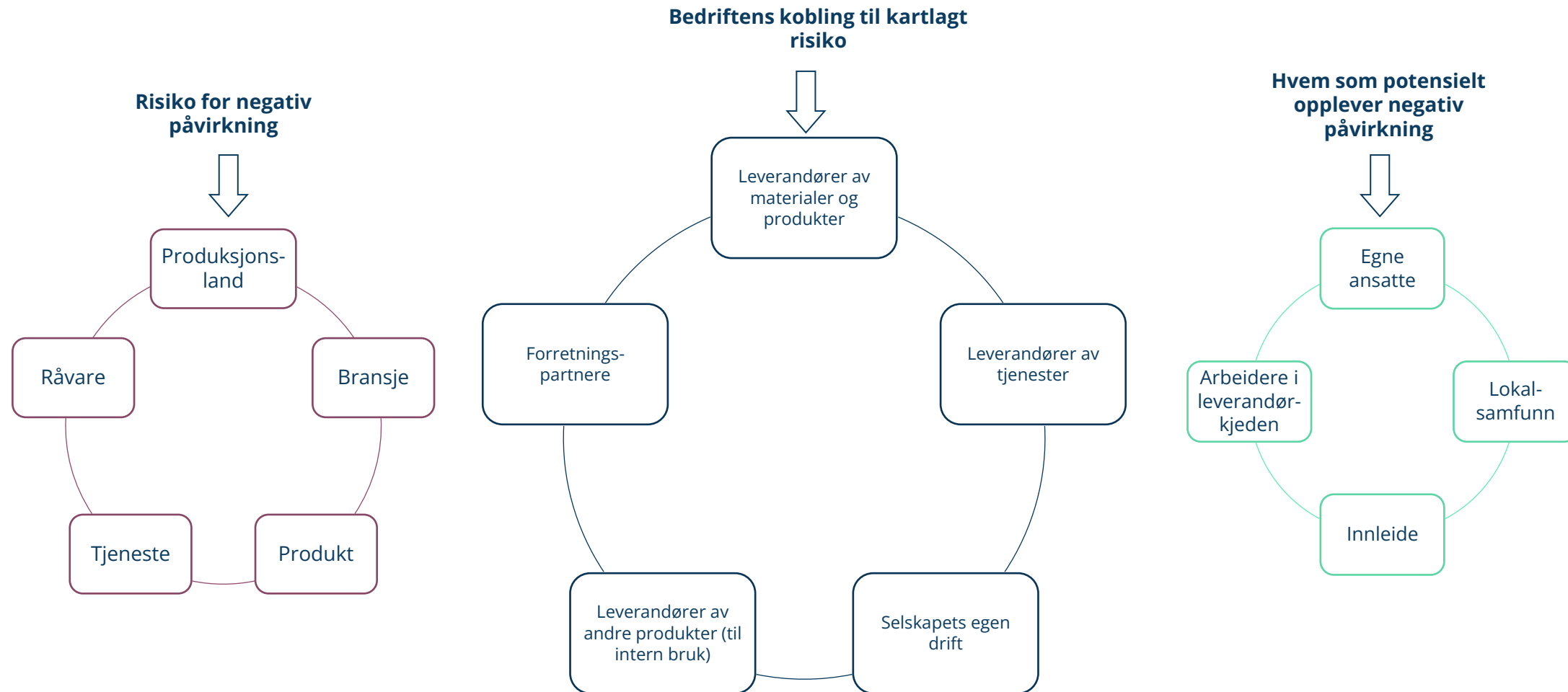

Tiltakene skal **prioriteres basert på risiko** for negativ påvirkning på menneskerettigheter og arbeidsforhold.

I åpenhetsloven er **levelønn** inkludert som et særlig tema som må følges opp.

Åpenhetsloven: Hva må kartlegges og følges opp?

Metode for prioritering av oppfølgingstiltak etter risikokartlegging

Skala – grad av påvirkning

Hvor alvorlige er konsekvensene?

Omfang

Hvor mange blir påvirket?
Hvor store områder?
Hvor lenge?

Mulighet for gjenoppretting

Hvor vanskelig er det å gjenopprette eller gjøre godt igjen?

Sannsynlighet

Hvor sannsynlig er det at påvirkningen finner sted?

Stakeholder har utviklet et verktøy som støtter arbeidet med prioritering.
Du finner det på stakeholder.no/prosjekter

Risikokategori	Kort beskrivelse	Vurdering av alvorlighetsgrad		
		Skala/grad	Omfang	Mulighet for gjenoppretting
		Hvor alvorlig vil brudd på disse rettighetene være for den enkelte?	Hvor mange blir berørt? / Hvor ofte kan det skje?	Hvor vanskelig er det å gjøre godt igjen det som har skjedd?
Sjøfolk og fiskeres særlige rettigheter	Sosiale rettigheter og arbeidsrettigheter der fiskere skiller seg ut fra andre yrker.	Middels	Stort	Enkelt
Tvangsarbeid	Der man ikke har mulighet til å slutte i jobben, f. eks. hvis arbeidsgiver inndrar pass, eller at en rekrutterer tar seg betalt og arbeidstaker står i gjeld.			
Fagorganisering og kollektive forhandlinger	eksempel om lønn eller arbeidsbetingelser.			
Barnearbeid	Land har ulike regler for barnearbeid, i Norge er aldersgrensen 15 år. Barn under 18 skal ikke utføre farlig arbeid.			
Diskriminering	Dersom man opplever forskjellsbehandling grunnet for eksempel etnisitet, religion eller kjønn			
Brutal behandling	Handler om fysisk mishandling eller straff, eller trusler om dette.			
Helse, miljø og sikkerhet	Risiko for å bli syk eller skade seg på arbeidsplassen.			
Lønn	Lønn i tråd med ordinære minstelønnsbestemmelser/bransjestandard. Nok til å dekke grunnleggende behov og noe sparing.			
Arbeidstid	Arbeidstid og hviletid skal være i tråd med bransjestandard/nasjonale lover.			
Regulære ansettelser	Man skal ha skikkelige arbeidskontrakter, ikke omgå lover ved bruk av sesongarbeid, og tydelig definere lærlingprogram.			
Marginaliserte befolkningsgrupper	Bestlagging eller bruk av urfolk eller andre marginaliserte befolkningsgruppers landarealer og naturressurser som disse er avhengige av.			

Styrets redegjørelse

Publiseres årlig innen **30. juni**. Oppdateres ved vesentlige funn eller endringer i risikobildet.

Det skal informeres om **hvor** redegjørelsen ligger i årsberetningen.

Redegjørelsen skal være lett tilgjengelig på selskapets **hjemmesider**.

Redegjørelsen skal **underskrives av styret** og **daglig leder** i tråd med reglene i regnskapsloven §3-5.

Stakeholder har utviklet en trinn-for-trinn-veiledning for hvordan virksomheter i bransjen kan bruke rapporten til å skrive styrets redegjørelse. Du finner den på www.stakeholder.no/prosjekter

Rutiner

En generell beskrivelse av selskapets **organisering, driftsområde, retningslinjer og rutiner** for å håndtere faktiske og potensielle negative konsekvenser for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold.

Funn

Opplysninger om **faktiske negative konsekvenser** og vesentlig **risiko** for negative konsekvenser som selskapet har **avdekket** gjennom aktsomhetsvurderinger.

Tiltak

Opplysninger om **tiltak** som selskapet har **iverksatt eller planlegger** å iverksette for å stanse eller begrense negative konsekvenser. **Resultat** av tiltak eller forventede resultater.

Informasjonskrav: Selskapets ansvar ved skriftlige henvendelser

Enhver har rett til informasjon om hvordan et selskap håndterer faktiske og potensielle negative konsekvenser.

Gjelder generell informasjon og spesifikt knyttet til en enkelt vare eller tjeneste.

Unntak

Kravet er **utydelig** og gir ikke tilstrekkelig grunnlag for å identifisere hva det gjelder.

Kravet er åpenbart **urimelig**.

Det forespørres **personsensitiv** informasjon.

Det er av **konkurransemessig** betydning.

Frister

Selskaper må svare innen **tre uker** etter mottatt skriftlig informasjonskrav.

Fristen er **to måneder** dersom mengden eller typen informasjon som etterspørres gjør det vanskelig å svare innen fristen. Det må gis beskjed innen tre uker at selskapet forlenger fristen, grunnen til forlengelsen og når informasjonen kan ventes.

Ved avslag må selskapet informere om rettslig grunnlag, adgang og frist for å kreve nærmere begrunnelse for avslag og at det er Forbrukertilsynet som er tilsyns- og veiledningsorgan.

Å svare på henvendelser relatert til åpenhetsloven

Del 3 av rapporten inneholder en veiledning til arbeid med informasjonskrav

Risikokartlegging

Resultater fra risikokartlegging

Lovkrav – compliance eller beste praksis?

Compliance: Møter lovkrav, holder seg akkurat «innenfor».

Beste praksis: Informerer i større detalj enn hva loven krever

Håndtering av spørsmål knyttet til redegjørelsen

Forberede Q&A for sannsynlige spørsmål, fordele ansvar for ulike temaer internt

Lett tilgjengelig data

Ha god og oppdatert relevant informasjon lett tilgjengelig.

Noen relevante krav og lover for bransjen som er relevante i arbeidet med åpenhetsloven

HMS-rapportering på skader og ulykker

- https://www.sdir.no/sjofart/fartoy/fartoystyper/fiskefartoy/ulykker-pa-fiskefartoy/rapportering-av-ulykker/#Melding_om_personskade_til_NAV

Den internasjonale norm for sikkerhetsstyring (ISM)

- https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2014-09-05-1191/KAPITTEL_1#KAPITTEL_1

Skipsarbeidsloven

- <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2013-06-21-102?q=skipsarbeid>

Catch certificate

- Fangstsertifikater og nytt skjema for egenerklæring knyttet til åpenhetsloven: <https://www.catchcertificate.no/>

Sentrale kilder for arbeid med åpenhetsloven og menneskerettigheter i leverandørkjeden

Åpenhetsloven lovdata

- Lovdata, Lov om virksomheters åpenhet og arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold (åpenhetsloven): <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-99>

Forbrukertilsynet

- Åpenhetsloven: <https://www.forbrukertilsynet.no/vi-jobber-med/apenhetsloven>
- Regelverk og ressurser: <https://www.forbrukertilsynet.no/vi-jobber-med/apenhetsloven/regelverk-og-ressurser>

DFØ

- Anskaffelser.no, Menneskerettigheter i offentlige anskaffelser: <https://anskaffelser.no/berekraftige-anskaffingar/menneskerettigheter-i-offentlige-anskaffelser>
- Anskaffelser.no, Høyrisikolisten: <https://anskaffelser.no/berekraftige-anskaffingar/menneskerettigheter/hoyrisikolisten>

Kilder

Kilder helse miljø og sikkerhet

Rapport FHF prosjektnr 901920, Utredning om risikoforhold i den norske fiskeflåten relatert til åpenhetsloven: <https://www.fhf.no/prosjekter/prosjektbasen/901920/>

Sjøfartsdirektoratet, Ulykkesstatistikk:

<https://app.powerbi.com/view?r=eyJrljoiZjQ3YjkyMzktYTRmZS00YzdmLTgwMDUtYjEwOTYxOTQyYWEwliwidCI6IjY3MTA4Yjc2LTc4ZmEtNGYyMC1iNDM5LTVIZDNkYTQyOTNhYiIsImMiOiI9&pageName=ReportSection513d8922116e0f3958a4>

Sintef, Personulykker i den norske fiskeflåten: https://sintef.brage.unit.no/sintef-xmlui/bitstream/handle/11250/3110350/Holmen%2Bmfl_SINTEF%2Brapport%2B2023_01511_Personulykker%2Bi%2Bden%2Bnorske%2Bfiskefl%25C3%25A5ten%2B%2528part%2B1%2529%2B-%2Bsignert.pdf#page=7&zoom=100,0,0

SSB, Arbeidsulykker: <https://www.ssb.no/helse/helseforhold-og-levevaner/statistikk/arbeidsulykker>

Sintef, Personulykker i den norske fiskeflåten: https://sintef.brage.unit.no/sintef-xmlui/bitstream/handle/11250/3110350/Holmen%2Bmfl_SINTEF%2Brapport%2B2023_01511_Personulykker%2Bi%2Bden%2Bnorske%2Bfiskefl%25C3%25A5ten%2B%2528part%2B1%2529%2B-%2Bsignert.pdf#page=7&zoom=100,0,0

Sjøfartsdirektoratet, Resultater fra spørreundersøkelsen om maritim sikkerhet: <https://www.sdir.no/aktuelt/nyheter/resultater-fra-sporreundersokelsen-om-maritim-sikkerhet/>

Fiskeribladet, Har vært tabu om bord: Nå snur det: <https://www.fiskeribladet.no/kystens-naringsliv/har-vart-tabu-om-bord-na-snur-det/2-1-1595722>

NRK, Alene på sjarken: <https://www.nrk.no/nordland/alene-pa-sjarken-1.16801331>

Kystens Næringsliv, Lege: - Vi må tenke nytt for å redde flest mulig liv til sjøs: <https://www.kystens.no/nyheter/lege-vi-ma-tenke-nytt-for-a-redde-flest-mulig-liv-til-sjos/2-1-1592072>

Kilder psykososialt miljø

Sjøfartsdirektoratet, Fokusområde 2024 – psykososialt arbeidsmiljø: <https://www.sdir.no/sjofart/ulykker-risiko-og-sikkerhet/sikkerhetsutredninger-og-rapporter/fokusomrade-2024---psykososialt-arbeidsmiljo/>

Kystens Næringsliv, Truer sikkerheten på sjøen: - 50-åringene er de verste: <https://www.kystens.no/nyheter/truer-sikkerheten-pa-sjoen-50-ariningene-er-de-verste/2-1-1587261>

Sjøfartsdirektoratet, Spørreundersøkelsen maritim sikkerhet – fiskefartøy: <https://www.sdir.no/contentassets/a7786ebaeed4fcc8de21e3131091102/sporreundersokelsen-maritim-sikkerhet---fiskefartoy.pdf?t=1714379784872>

Sjømannsforbundet, Undersøkelse om mobbing/trakassering og seksuell trakassering: <https://www.sjomannsforbundet.no/cms/files/3186>

Sjøfartsdirektoratet, Signerte samarbeidsavtale: <https://www.sdir.no/aktuelt/nyheter/signerte-samarbeidsavtale/>

Sjøfartsdirektoratet, plakat trakassering og mobbing: <https://www.sdir.no/contentassets/c57b78907afa47f7a1b3a28c0f441ec9/plakat-trakassering-og-mobbing-a4-no-tosidig.pdf?t=1711473924874>

Kilder sosiale rettigheter

Skatteetaten, Skatte-ABC 2022/2023: <https://www.skatteetaten.no/rettskilder/type/handboker/skatte-abc/2022-2023/f-13-fiske/F-13.013/F-13.048/>

Altinn, Garantiordning for fiskere: <https://info.altinn.no/starte-og-drive/stotteordninger/garantiordningen-for-fiskere/>

Fiskeribladet, Garanterer «68 kroner timen» i lott for fiskere: <https://www.fiskeribladet.no/nyheter/garanterer-68-kroner-timen-i-lott-for-fiskere/2-1-796556>

Arbeidstilsynet, Minstelønn: <https://www.arbeidstilsynet.no/arbeidsforhold/lonn/minstelonn/>

Regjeringen.no, Handlingsplan mot sosial dumping: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/test/id2928944/>

Lovdata, Lov om retten til å delta i fiske og fangst (deltakerloven): <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-03-26-15>

Fiskeribladet, Latvisk snøkrabbefisker fikk bare halvparten av hva de norske kollegene ble betalt: <https://www.fiskeribladet.no/nyheter/latvisk-snokrabbefisker-fikk-bare-halvparten-av-hva-de-norske-kollegene-ble-betalt/2-1-933278>

Fiskeribladet, Polsk fisker fikk bare halv lønn – nå punger rederiet ut med resten: <https://www.fiskeribladet.no/nyheter/polsk-fisker-fikk-bare-halv-lonn-na-punger-rederiet-ut-med-resten/2-1-745481>

Fiskeribladet, Diskrimineringsnemnda: Polske fiskere ulovlig diskriminert på bakgrunn av etnisitet: <https://www.fiskeribladet.no/nyheter/diskrimineringsnemnda-polske-fiskere-ulovlig-diskriminert-pa-bakgrunn-av-etnisitet/2-1-720880>

Regjeringen.no, Strategi for bedre likestilling i fiskeriene: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/strategi-for-bedre-likestilling-i-fiskeriene/id2869071/?ch=5>

Nofima, bedre likestilling i fiskeriene: <https://nofima.no/prosjekt/mer-likestilling-i-fiskeriene/>

Sjømannsforbundet, Undersøkelse om mobbing/trakassering og seksuell trakassering: <https://www.sjomannsforbundet.no/cms/files/3186>

Sjømannsforbundet, Fiskeripolitisk Handlingsprogram: <https://www.sjomannsforbundet.no/no/nsf/om/fagligpolitisk-handlingsprogram/fiskeripolitikk#main-content>

Fiskebåt, Om Fiskebåt: <https://www.fiskebat.no/om-fiskebat/om-oss>

Fiskarlaget, Båteierseksjonen: <https://fiskarlaget.no/om-oss/organisasjonen/tariffseksjonene/bateierseksjonen/>

Fiskarlaget, Mannskapsseksjonen: <https://fiskarlaget.no/om-oss/organisasjonen/tariffseksjonene/mannskapsseksjonen/>

Norges Kystfiskarlag, om oss: <https://norgeskystfiskarlag.no/>

Kilder leverandørkjede

DFØ, Høyrisikolisten: <https://anskaffelser.no/berekraftige-anskaffingar/menneskerettigheter/hoyrisikolisten/bygg-og-anleggsmaterialer>

DFØ, Høyrisikolisten: https://anskaffelser.no/sites/default/files/2021-09/risikovurdering_for_brudd_pa_menneskerettigheter_i_it-produksjon.pdf

Systemiq, Handelens Miljøfond, og Mepex (2023), Veien til sirkulær plast – Plast med lang levetid: https://handelensmiljofond.ams3.digitaloceanspaces.com/reports/Veien_til_sirkulaer_plast-Plast_med_lang_levetid.

DN.no, Døden på fiskeskipet: <https://www.dn.no/magasinet/dokumentar/kina/fiske/sor-kina-havet/doden-pa-fiskeskipet/2-1-1532753>

International Labour Organization, Towards freedom at sea: Handbook for the detection of forced labour in commercial fishing, Geneva: International Labour Office, 2023. © ILO: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_907250.pdf

DFØ, Høyrisikolisten: https://anskaffelser.no/sites/default/files/2021-09/risikovurdering_for_brudd_pa_menneskerettigheter_i_it-produksjon.pdf

Aftenposten, E24, Rederne kan spare 100 millioner på å bygge et skip i Tyrkia. Det har sin pris: <https://e24.no/naeringsliv/i/wAqbzL/rederne-kan-spare-100-millioner-paa-aa-bygge-et-skip-i-tyrkia-det-har-sin-pris?referer=https%3A%2F%2Fwww.aftenposten.no>

ISIG Meclisi, Health and Safety labour watch/Turkey: <https://isigmeclisi.org/is-cinayetleri-raporlari>

Kystens Næringsliv, Kartlegger norske skipsverft: -Om verftene ikke er viktig, må vi vite det også: <https://www.kystens.no/industri/kartlegger-norske-skipsverft-om-verftene-ikke-er-viktig-ma-vi-vite-det-ogsa/2-1-1423458>

DFØ, informasjonsside om arbeidstøy, fottøy og tekstil: <https://anskaffelser.no/berekraftige-anskaffingar/menneskerettigheter/hoyrisikolisten/arbeidstoy-fottoy-og-tekstil>

GBVH in the garment and textile sector: https://media.business-humanrights.org/media/documents/gbvh_textile.pdf

Sheffield Hallam University, Laundering Cotton: <https://www.shu.ac.uk/helena-kennedy-centre-international-justice/research-and-projects/all-projects/laundered-cotton>

Laura T. Murphy, et al. (2021). "Laundering Cotton: How Xinjiang Cotton is Obscured in International Supply Chains." Sheffield, United Kingdom: Sheffield Hallam University Helena Kennedy Centre.: <https://www.shu.ac.uk/helena-kennedy-centre-international-justice/research-and-projects/all-projects/laundered-cotton>

Arisa, Seeds of Oppression: <https://arisa.nl/wp-content/uploads/SeedsOfOppression.pdf>

Clean Clothes Campaign Turkey, Syrian workers in Turkey's garment industry: <https://www.temizgiysi.org/wp-content/uploads/2019/11/syrian-refugees-in-textile.pdf>

Clean Clothes Campaign, Rana Plaza: <https://cleanclothes.org/campaigns/past/rana-plaza>

National Library of Medicine, Knowledge, Attitude and Practice of Dyeing and Printing Workers: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3026128/>

Regjeringen, Handlingsplan mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet: <https://www.regjeringen.no/contentassets/d7c0a27fb108424eae30bed75041c2aa/no/pdfs/handlingsplan-mot-sosial-dumping-og-arbeidslivskri.pdf>

Regjeringen, Handlingsplan mot sosial dumping i transportsektoren: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/handlingsplan-mot-sosial-dumping-i-transportsektoren/id2937090/>

Stakeholder 2022: Storrengjøring i transportsektoren: www.nholt.no/siteassets/samfunnsansvar/rapport-1_2022-nho-lt-storrengjoring-i-transportbransjen_final.pdf

STAKEHOLDER

Rådgivning, analyse og strategier for bærekraftige løsninger

Full rapport og verktøy: stakeholder.no/prosjekter